

Høyesterett - dom.

INSTANS: Høyesterett - dom.

DATO: 1939-04-22

PUBLISERT: Rt-1939-299

STIKKORD: (Skattenekterdommen) Ildsfarlighetslov (1871) og domstolsloven §198.

SAMMENDRAG: Et bystyres flertall hadde nektet å anbefale dispensasjon fra ildsfarlighetsloven for anlegg av bensinstasjon fordi søkeren hadde uttalt at han ikke vilde betale skatt og fordi han på opfordring hadde nektet å gi en skriftlig beriktigelse eller tilbakekallelse. Da der således var tatt utenforliggende hensyn anses nektelsen ulovlig og kommunen tilpliktet å betale erstatning for det ved nektelsen voldte tap. Dissens. - Spørsmål om mulkt for usømmelig prosedyre fra selvprosederende part, domstollovens §198.

Henvisninger: lov-1871-05-03- , lov-1915-08-13-5-§198 (DI §198).

SAKSGANG: L.nr.59.

PARTER: Harald Franklin Knudsen (advokat Bjørn Sogn) mot Porsgrunn kommune (advokat Magne Schjødt).

FORFATTER: Lundevall, Alten, Hanssen, Evensen, Bonnevie, Hartmann og Rivertz

Henvisninger i teksten: lov-1871-05-03-§17 (Ildsfarlighetslov §17), lov-1902-05-22-11-§25 (Strl.ikrl §25), lov-1915-08-13-5-§215 (DI §215)

Ekstraordinær dommer, sorenskriver Lundevall: Om sakens gjenstand og nærmere omstendigheter henviser jeg til fremstillingen i Gjerpen herredsretts dom av 7 april 1936 ved hvilken Porsgrunn kommune blev dømt til å betale Harald Franklin Knudsen kr. 1.000 i erstatning for bystyrets nektelse av å anbefale dispensasjon gitt i henhold til ildsfarlighetslovens §17,2 til anlegg av en bensintank. Denne dom påanket kommunen.

Ved Gulating lagmannsretts enstemmige dom av 16 august 1936 blev kommunen frifunnet, likesom Knudsen blev dømt til å betale kommunen kr. 400 i saksomkostninger. Derhos blev han i henhold til domslovens §198 ilagt en bot til statskassen av kr. 50, subsidiært 2 dagers fengsel. I lagmannsretten var det dissens om boten, idet en av de voterende fant det tilstrekkelig at retten uttalte sin misbilligelse av de omhandlede uttrykk.

Side 300

Knudsen har påanket lagmannsrettens dom til Høyesterett og begrunner sin anke med at lagmannsretten har tatt feil når den har frifunnet kommunen for hans erstatningskrav fordi han ved eget forhold har foranlediget bystyrets nektelse av å anbefale dispensasjonen. Derhos hevder han at lagmannsretten har tatt feil når den har gått ut fra at han har gjort sig skyldig i noen optreden eller noen uttalelser av den art kommunen påstår eller at denne angivelige optreden eller disse angivelige uttalelser berettiger kommunen til å nekte ham anbefaling til dispensasjon. Han mener at lagmannsrettens avgjørelse skyldes en misforståelse av §25 i loven om straffelovens ikrafttreden eller av prinsippet som ligger til grunn for dette lovsted. Endelig hevder han at han ikke burde ha vært ilagt saksomkostninger og mulkt.

I henhold hertil har han nedlagt sådan påstand: « 1. At Porsgrunn kommune tilpliktet å betale Harald Franklin Knudsen i erstatning kr. 1.000 tillike med saksomkostninger ved lagmannsrett og Høyesterett. 2. At den mulkt som lagmannsretten har ilagt Harald Franklin Knudsen for forseelse mot domstollovens §198 opheves. »

Porsgrunn kommune har imøtegått det anførte og nedlagt påstand om at lagmannsrettens dom stadfestes og at den ankende part ilegges saksomkostninger for Høyesterett.

Saken foreligger for Høyesterett i samme stilling som for lagmannsretten.

Jeg er kommet til samme resultat som herredsretten og kan i det vesentlige også tiltre dens begrunnelse, idet jeg i likhet med den og lagmannsretten finner at bystyret var uberettiget til å nekte anbefaling av Knudsens dispensasjonsandragende.

Jeg kan ikke være enig med lagmannsretten når den finner at Porsgrunn kommune må fritas for erstatning som følge av Knudsens uttalelse og som følge av hans nektelse av å avgi skriftlig erklæring om hvad han hadde ment. Når kommunen ikke kunde ansees berettiget til å ta hans forhold til skattene i betraktning ved avgjørelsen av hans dispensasjonsandragende kunde den heller ikke åpne adgang hertil ved å opfordre ham til å gi skriftlig erklæring som bystyret derpå fant utilfredsstillende. Så meget mer må dette gjelde efterat ordføreren i bystyret hadde uttalt ifølge en bemyndigelse Knudsen muntlig hadde gitt ham, at det ikke var noen prinsippsak for Knudsen å undlate å betale skatt, og at han skulde betale så snart han blev i stand til det. Knudsen kunde ikke være pliktig til *skriftlig* å tilbakekalle eller beriktige de uttalelser som han bare hadde fremført muntlig. Jeg finner det under disse omstendigheter unødvendig å gå inn på hvad han hadde uttalt på kemnerkontoret et par måneder før. Knudsen synes å ha oppfattet det som krenkende for sig å tvinges til å gi skriftlig redegjørelse og det kan være forståelig. I betraktning av det anførte kan han ikke ansees som den der har medvirket til at han led tap ved at andragendet ikke blev anbefalt av bystyret.

Hvad den av lagmannsretten ilagte prosessmulkt angår er jeg enig med det dissenterende medlem av nevnte rett. Jeg finner

Side 301

med ham at det er tilstrekkelig å uttale en misbilligelse av de av Knudsen benyttede uttrykk.

Domsslutning:

Herredsrettens dom stadfestes. Den bot som lagmannsretten har idømt Harald Franklin Knudsen for forseelse mot domstollovens §198 faller bort. I saksomkostninger for lagmannsretten og Høyesterett betaler Porsgrunn kommune til Harald Franklin Knudsen kr. 1.200. Oppfyllelsesfristen er 2 uker fra forkynnelsen av Høyesteretts dom.

Dommer Alten: Jeg finner i motsetning til herredsretten og lagmannsretten at bystyrets nektelse av å anbefale Knudsens ansøking om dispensasjon efter loven av 3 mai 1871 §17 under de foreliggende omstendigheter ikke har vært rettsstridig. Ingen ansøker har krav på dispensasjon eller på at kommunestyret skal anbefale hans ansøking. Avgjørelsen er efter loven overlatt til myndighetenes skjønn, og alt hvad en ansøker kan kreve, er at avgjørelsen blir truffet efter saklige hensyn. Jeg henviser til Høyesteretts dom i Rt-1933-548. Det er bare når kommunestyret gjør sig skyldig i misbruk av sin myndighet at en nektelse av anbefaling blir rettsstridig og kan medføre ansvar. Men noe slikt misbruk foreligger ikke her. Ved Høyesteretts dom i Rt-1936-801, jfr. Rt-1934-625, er det fastslått at kommunestyret ikke er henvist til bare å ta hensyn til anleggets ildsfarlighet, men at anbefaling kan nektes også av andre almene hensyn, som det dengang var tale om. Jeg finner det heller ikke tvilsomt at kommunestyret kan ta hensyn til en ansøkers personlige kvalifikasjoner, og om det enn vilde være uberettiget uten foranledning fra ansøkerens side å avkreve ham erklæring om hans villighet til å betale skatter, kan det ikke ubetinget sies at ansøkerens forhold i denne henseende er dispensasjonsspørsmålet uvedkommende.

Som det fremgår av herredsrettens domsgrunner, hadde Knudsen på kemnerkontoret uttalt sig slik om sin uvillighet til å betale skatt, at formannskapet efter å ha innstilt på anbefaling fant grunn til gjennom ordføreren å avkreve ham en skriftlig erklæring, hvorved mulig misforståelse kunde opklares. Ordføreren, Wright, hadde derefter en samtale med Knudsen. Ordføreren forklarer herom som vidne: « Fr. Knudsen var meget uvillig til å uttale sig om spørsmålet. Han avviste det i forbindelse med hans andragende om dispensasjon, da han mente at disse to spørsmål intet hadde med hinannen å gjøre. Til slutt uttalte han dog at man måtte ha misforstått ham på kemnerkontoret, hvis man hadde oppfattet ham derhen at han ikke vilde betale skatt før Quisling kom til makten. Han hadde sagt at det vilde bli lettere å betale skatt hvis skattøret kom ned på et rimelig nivå. Wright aveskete ham en skriftlig uttalelse om dette. Det nektet han helt. Wright gjorde ham da oppmerksom på

at det kunde resultere i at hans andragende blev avslått. Til det svarte Fr. Knudsen at det skulde være ham kjært, for da skulde han få

Side 302

anledning til å anlegge erstatningssak mot kommunen, en sak som kommunen vilde tape. Fr. Knudsen har også til Wright uttalt at han ikke vilde betale skatt sålenge byen var ledet av et så korrump bystyre som det nåværende. » Samme dag sendte Knudsen ordføreren den i herredsrettens dom refererte skrivelse av 21 juni 1934, hvori han uttaler at han finner å måtte avvise forespørslen i forbindelse med hans andragende om dispensasjon fra loven om lagring av bensin, da den intet har med saken å gjøre. Ordføreren gav også en skriftlig fremstilling til formannskapet. Denne er ikke fremlagt i saken, men etter ordførerens vidneforklaring blev begge skrivelser referert i formannskapet, og i ordførerens vidneforklaring anføres: « Fr. Knudsens uttalelse blev i formannskapet opfattet derhen at han avviste spørsmålet om sine skatteforhold i denne forbindelse, og at det derfor ikke var kommet til noe resultat av konferansen. Formannskapet var av den opfatning at det var korrekt som av kemnerkontoret opgitt, at han ikke vilde betale skatt. Et uttrykk for denne opfatning ser man i et forslag fra Oscar Olsen i bystyremøte den 22 juni om å utsette saken for å gi Fr. Knudsen ennu en anledning til å uttale sig. » Videre forklarer ordføreren: « Bystyremøtet hvori Fr. Knudsens andragende blev avslått holdtes den 22 juni. I en samtale med Fr. Knudsen efter dette møtet gjorde Wright ham opmerksom på at det skulde være bystyremøte igjen den 3 juli, og at hans sak kunde bli optatt igjen hvis han kunde komme med en avkreftelse av sin uttalelse på kemnerkontoret. Dette vilde han imidlertid ikke, idet han uttalte at han foretrakk å anlegge erstatningssak mot kommunen. »

Overfor en ansøker som optrer på denne måte, var det efter min mening ikke grunn for kommunestyret til å vise noen imøtekommenhet ved behandlingen av hans dispensasjonsansøking. Forutsatt at det var behov for en bensinstasjon i strøket, var det rimeligere å holde adgangen til å drive den åpen for en lojal ansøker som har forståelsen av og viljen til å oppfylle sine samfundsmessige plikter. Jeg finner således at Knudsen ikke har noen rettmessig grunn til å klage, og stemmer for at kommunen frifinnes og tilkjennes saksomkostninger for alle retter.

Med hensyn til den rettergangsstraff som lagmannsretten har ilagt Knudsen, er jeg enig med førstvoterende.

Dommer Hanssen: Jeg er i det vesentlige og resultatet enig med førstvoterende. Efter min mening hadde Franklin Knudsen fullstendig rett i den opfatning at kravet om skriftlig erklæring fra ham angående hans skatteforhold var dispensasjonsansøkingen uvedkommende. At det ikke var hans alvorlige mening overhodet ikke å ville betale sine skatter, fremgikk av hans muntlige uttalelser til ordfører Wright. Overensstemmende med hvad ordføreren hadde bebudet under sin samtale med Franklin Knudsen refererte man også disse Knudsens muntlige uttalelser i bystyremøtet. Jeg kan med hensyn til dette punkt henvise til herredsrettsdommen, hvor retten gjengir det passerte slik: « Ved sakens behandling i bystyret tok et formannskapsmedlem frem Franklin Knudsens omhandlede uttalelse på kemnerkontoret, talte i mot

Side 303

anbefaling av dispensasjon og henstillet til ordføreren å referere de skrivelser som forelå i forbindelse med saken. Ordføreren refererte skrivelserne med tilføiende at Franklin Knudsen til ham muntlig hadde erklært sig villig til å betale skatt. »

Dommer Evensen: Jeg er i det vesentlige og resultatet enig med annenvoterende, herr dommer Alten. Som av ham anført kan man ikke ubetinget si at Knudsens stilling til skattespørsmålet var dispensasjonsspørsmålet uvedkommende. Hvis det virkelig hadde forholdt sig så at Knudsen var en vrangvillig skattebetaler som tross evne ikke vilde betale lovlig utlignede skatter, og det er det hvorom det er tale i saken, måtte bystyret ha rett til å ta dette forhold i betraktning. Men er det stillingen, må man også ha rett til å stille det krav til Knudsen at han søkte å fjerne det uheldige inntrykk - den angivelige misforståelse - som hans uttalelser til kemnerkontorets vedkommende hadde bibragt bystyret eller dettes enkelte medlemmer. Efter hvad man må gå ut fra kunde han ha gjort det ikke alene ved en skriftlig erklæring til bystyrets møte 22 juni 1934, men også ved en erklæring til møtet 3 juli. Under disse omstendigheter kan jeg ikke innse annet enn at Knudsen likefrem kan takke sig selv for at andragendet fikk den skjebne det fikk og at det ikke er noen rettslig

hjemmel for å tilkjenne ham erstatning for en skade han selv kunde og burde ha avverget.

Dommer Bonnevie: Jeg er i det vesentlige og resultatet enig med annenvoterende, herr dommer Alten og kan tillike i det vesentlige tiltre det av herr dommer Evensen anførte.

Ekstraordinær dommer, lagmann Hartmann: Som herr dommer Hanssen.

Dommer Rivertz: Likeså.

Av herredsrettens dom:

I april 1934 inngav skipsmegler, nå agent, Harald Franklin Knudsen, Porsgrunn, andragende om dispensasjon i henhold til ildsfarlighetslovens §17, 2. ledd om tillatelse til å lagre 3.000 liter bensin på underjordisk tank på eiendommen Frednes allé 1 i Porsgrunn. Porsgrunns brannstyret og bygningsråd anbefalte begge enstemmig at dispensasjon blev gitt på betingelse av at det anvendtes pumpe av godkjent type. Formannskapet besluttet likeledes i møte 4 juni 1934 enstemmig å innstille til bystyret å anbefale andragendet på de av bygningsråd og brannstyre opstilte betingelser.

I et formannskapsmøte 19 juni 1934 før bystyremøtet, som var berammet til 22 juni 1934, blev det imidlertid av skatteutvalgets formann bragt på bane at Franklin Knudsen stod til rest med kommuneskatter, og i en samtale med kontorsjefen ved kemnerkontoret hadde latt falle uttalelser, at han ikke vilde betale sin skatt til kommunen. Skatteutvalgets formann mente man ikke burde innvilge hans andragende om dispensasjon for bensinanlegg, såfremt denne uttalelse var et uttrykk for Franklin Knudsens opfatning.

Formannskapet besluttet at ordføreren, efter å ha erhvervet kontorsjefens skriftlige referat av uttalelsen, skulde konferere med Franklin Knudsen og anmode om hans skriftlige erklæring. Så blev gjort.

Side 304

Kontorsjefen med tilslutning av kontorist Hafenbrädl gav 20 juni 1934 en skriftlig erklæring, hvorefter Franklin Knudsen under et nærvær på kemnerkontoret (den 19 april 1934 ifølge kontorsjefens vidneprov i nærværende sak) da innbetaling av hans skatter blev bragt på bane, uttalte, at han ikke aktet å betale skatten, da han ikke hadde noe å betale med, men la han til, at hvis skatteøret kom ned på et rimelig nivå, så skulde han betale. Ifølge kontorsjefens vidneforklaring falt siste passus egentlig slik, at hvis skatteøret kom ned i 10, slik som Qvisling hadde foreslått, så skulde han betale.

På ordførerens muntlige henvendelse var Franklin Knudsen uvillig å gi noen skriftlig erklæring og gjentok sine uttalelser slik som referert av kontorsjefen, men uttalte til slutt at det ikke var noen prinsipsak for ham å undlate å betale skatt. Han vilde betale såsnart han blev i stand til det. Neste dag, 21 juni 1934, sendte han imidlertid ordføreren sålydende skrivelse: « Henholdende til samtale igår i anledning den av Dem mig forelagte skrivelse av 20 ds. fra Kemnerkontoret til formannskapet angående mine skatteforhold, finner jeg å måtte avvise forespørslen i forbindelse med mitt andragende om dispensasjon fra loven om lagring av bensin, da den intet har med saken å gjøre. »

Kemnerkontorets erklæring og Franklin Knudsens svar til ordføreren blev referert i formannskapsmøte 22 juni 1934 umiddelbart før bystyremøtet samme dag.

Ved sakens behandling i bystyret tok et formannskapsmedlem frem Franklin Knudsens omhandlede uttalelse på kemnerkontoret, talte imot anbefaling av dispensasjon og henstillet til ordføreren å referere de skrivelser som forelå i forbindelse med saken. Ordføreren refererte skrivelserne med tilføiende, at Franklin Knudsen til ham muntlig hadde erklært sig villig å betale skatt.

Efter at en flerhet av bystyremedlemmene, hvorav flere formannskapsmedlemmer, hadde hatt ordet og talt imot andragendet, idet de argumenterte med Franklin Knudsens uvillighet til å betale skatt, blev formannskapets innstilling om å anbefale dispensasjonsandragendet forkastet med 22 mot 18 stemmer. Blandt de 18 var ordføreren. Resonnementet hos flere av dem som talte mot var at en mann som erklærte at han ikke vilde betale skatt kunde ikke vente noen velvilje fra kommunen eller at en slik mann kunde ikke bystyret hjelpe til en levelig eksistens. Fra ingen av talerne fremkom noen bemerkning om at det av ildsfarlighets hensyn eller av andre hensyn som stod i forbindelse med det påtenkte bensinanleggs beliggenhet eller drift var noen grunn til å nekte dispensasjon. - - -

Om sine skatteforhold anfører saksøkeren - bortsett fra at de intet hadde med dispensasjonsandragendet å gjøre - at det ikke skyldtes mangel på vilje, men mangel på evne, at han stod til rest med vel 2 års skatter (visstnok omkring kr. 600). Ved krisen i skipsfartsnæringen var hans og hans families økonomi blitt sterkt rammet. - - -

Retten skal bemerke, at den finner det helt på det rene at bystyrets nektelse av å anbefale saksøkerens dispensasjonsandragende utelukkende skyldtes opplysningene om hvad saksøkeren skulde ha uttalt om sin uvillighet til å betale kommuneskatt. Ved behandlingen i bystyret synes man å ha oversett eller i hvert fall ingen vekt lagt på at han også hadde sagt, at han ikke hadde penger å betale med. Fra kommunens side er det

Side 305

som nevnt også innrømmet at saksøkerens omhandlede uttalelser var årsaken til bystyreflertallets holdning, og at det ikke fra selve det påtenkte anlegg var noen grunn til nektelse.

Beslutningen var som nevnt fattet med 22 mot 18 stemmer, blandt hvilke siste ordføreren var. Hvis 2 av flertallet hadde stemt anderledes vilde altså avgjørelsen blitt den motsatte, idet ordførerens stemme vilde ha gjort utslaget.

Under nærværende sak har 6 bystyremedlemmer som alle stemte mot anbefaling avgitt parts- eller vidneforklaringer. Derav har 4 (Johansen, Realf Sørensen, Martin Hansen og Thoralf Sørensen) erklært, at deres stemmegiving mot anbefaling av andragendet utelukkende skyldtes opplysningene om saksøkerens uttalelser. Hadde saksøkeren erklært sig villig å betale skatt vilde de ha stemt for anbefaling. Også de 2 andre som har avgitt forklaring (Skyer og Bjaaland) har erklært at de nevnte opplysninger var den vesentligste grunn for dem til å stemme imot, men de har tilføjet, førstnevnte at han mente det var bensinstasjoner nok, og sistnevnte at det var spørsmål om det var behov for en stasjon på omhandlede sted.

Det er etter dette klart at hvis det var ulovlig å la sin stemmegiving bestemme av de omhandlede opplysninger så var allerede stemmegivingen fra de avhørte 6 representanter eller for den saks skyld bare 2 av dem nok til å bevirke at beslutningen blev ulovlig, idet 2 stemmer var nødvendig og samtidig tilstrekkelig til å gjøre utslaget.

Det neste spørsmål er hvorvidt det var ulovlig å la anbefalingen av dispensasjonsandragendet være avhengig av at saksøkeren erklærte sig villig til å betale sine kommuneskatter. Retten finner å måtte gi saksøkeren medhold i at dette var uberettiget. Om spørsmålet henviser retten til høiesterettsdommer i Rt-1933-548 (vedk. Rådhusospitset, Oslo) og Rt-1934-625 (vedk. en dispensasjon fra ildsfarlighetslovens §17, 2 i Sandefjord). - - -

Av disse to dommer finner retten at man med sikkerhet kan trekke den lærdom for nærværende sak at et kommunestyre ved sin uttalelse om et dispensasjonsandragende som det her omhandlede under ingen omstendighet har rett til å ta andre hensyn enn dem som står i forbindelse med anlegg og drift av bensinstasjonen. Høiesteretts flertall gikk endog så vidt at kun ildsfarlighets hensyn skal kunne tas.

At det etter det anførte må være rettsstridig slik som i det foreliggende tilfelle å gjøre anbefalingen avhengig av hvorvidt ansøkeren var villig til å betale sine kommune skatter, finner retten klart. Dette var et spørsmål som ingen forbindelse hadde med det påtenkte bensinlegg. Heri kan det ikke gjøre noen forandring om ansøkeren måtte ha optrådt illojalt eller uteskende med hensyn til sine kommuneskatter, et spørsmål som retten finner det unødvendig å uttale sig om. Retten kan ikke medgi holdbarheten av det fra kommunens side anbragte resonnement, at hvis saksøkeren vil være illojal med hensyn til sine kommuneskatter berettiger det kommunen til på sin side å være illojal med hensyn til behandlingen av hans dispensasjonsandragende. En slik fremgangsmåte vilde trekke den offentlige administrasjon ned på et nivå som den ikke kan være tjent med. Synspunktet må være at såvel borgerne som kommunen må oppfylle sine plikter, og hvor noe i så henseende svikter får den forurettede part benytte de av loven anviste midler til å håndheve sin rett.

Side 306

Av den sistnevnte høiesterettsdom fremgår enn videre, at departementet ikke kan gi dispensasjon uten at anbefaling fra bystyret foreligger. Den ulovlige nektelse fra bystyrets side var derfor en hindring for at saksøkeren kunde få dispensasjon. At saksøkeren vilde fått dispensasjon, hvis bystyrets anbefaling var gitt, finner retten å måtte gå ut fra etter de foreliggende erklæringer fra ildsfarlighetsinspektøren og departementet. Dette er for øvrig heller ikke bestridt fra kommunens side.

Efter det anførte må kommunen være ansvarlig for det tap saksøkeren i tilfelle er påført ved kommunens nektelse av å anbefale dispensasjon. At saksøkeren skulde ha plikt til etterpå å gjøre bystyret oppmerksom på at det forelå en misforståelse og derved foranlediget ny behandling av andragendet kan retten ikke være enig i. Det var likeså ulovhjemlet etterpå som før å kreve erklæring om villighet til å betale skatt som betingelse for anbefaling, og dessuten må hensyn tas til at det allerede i bystyremøtet av ordføreren var blitt opplyst, at saksøkeren til ham hadde uttalt, at det ikke var noen prinsipp sak for ham å undlate å betale skatt. Han skulde betale såsnart han blev i stand til det.

Det neste spørsmål er om saksøkeren har lidt tap. En betingelse herfor er det for det første at han vilde fått i gang en bensinstasjon, om han hadde fått dispensasjon. Dette spørsmål har retten funnet adskillig tvilsomt, idet de av saksøkeren tilveiebragte bevisligheter er så ufullstendige. Det foreligger kun saksøkerens og vidnet Stensruds forklaring om en foreløbig konferanse med direktøren for Sporveiens Bensindepot A/S, derimot ingen kontrakt eller uttalelse fra dette selskap. Da imidlertid kommunens optreden hindret konsesjon, hindret den også derved opprettelse av kontrakt, idet dette blev hensiktsløst. Man kan derfor ikke kreve et helt bindende bevis for at saksøkeren vilde ha oppnådd kontrakt enten med dette eller et annet selskap, men må nøie sig med en sterk grad av sannsynlighet. Retten er blitt stående ved å anta at saksøkeren vilde ha kunnet fått i stand en bensinstasjon som planlagt.

En videre betingelse for erstatning er det imidlertid, at saksøkeren vilde ha hatt nettoinntekt av en slik stasjon. Også dette spørsmål har retten funnet temmelig tvilsomt, idet det tilveiebragte materiale er sparsomt. Avgjørelsen vil etter sin art nødvendigvis bli av skjønnsmessig art. Retten finner det usannsynlig at det vilde blitt noen lukrativ forretning. På grunn av sin avsides beliggenhet vilde stasjonen ikke kunne gjøre regning på nevneverdig tilfeldig salg til biler. Det vilde hovedsakelig bli tale om salg til motorbåter og da vesentlig i den korte sommersesong. Hertil kommer konkurransen fra nærliggende stasjon ved elven, og at saksøkeren antas vesentlig å ville ha betjent stasjonen med leiehjelp. Av disse grunner finner retten at nettoinntekten i hvert fall må antas å ville ha blitt ubetydelig. Retten er dog blitt stående ved å anta at det vilde ha blitt noen fortjeneste, som saksøkeren er gått glipp av og ansetter beløpet skjønnsmessig til kr. 1.000. som kommunen altså vil ha å erstatte. Saksomkostninger er som nevnt ikke påstått.

Av lagmannsrettens dom:

Førstvoterende, hjelpe dommer E. Nergaard: Efter min mening er det ikke fremkommet noe nytt som stiller saken i et vesentlig annet lys enn det som fremgår av herredsrettens dom. Ifølge fremstillingen i denne skyldtes det omhandlede

andragendes skjebne i bystyret

Side 307

oplysninger som var fremkommet om at Harald Franklin Knudsen var uvillig til å betale skatt. Dette er også erkjent fra kommunens side i ankesaken og noen videre bevisførsel herom har ikke vært krevet. Herredsrettens fremstilling i dette punkt vil derfor være å legge til grunn. Jeg er enig med herredsretten i at det var ulovlig eller rettsstridig å la anbefalingen av den av Knudsen søkte dispensasjon fra ildsfarlighetsloven være avhengig av hans villighet eller uvillighet til å betale sine kommunale skatter, da dette spørsmål ingen som helst forbindelse hadde med det påtenkte bensinanlegg. Kommunen har henvist til den høiesterettsdom av 28 oktober 1936 som er referert i Rt-1936-801. Men jeg finner ikke at denne dom har noen betydning for det foreliggende tilfelle. Ved dommen blev det ansett ikke ulovlig at et bystyre for nektelse av anbefaling av dispensasjon etter § 17 i ildsfarlighetsloven (altså en sådan dispensasjon som Knudsens andragende gjaldt) i første rekke hadde bygget på trafikkog reguleringshensyn og ikke på ildsfarligheten. Den viser altså kun at et kommunestyre ved avgjørelsen av deslike dispensasjoner ikke kan være strengt bundet til hensyn som har med ildsfarligheten å gjøre, men også kan ta andre kommunale interesser som har forbindelse med vedkommende anlegg i betraktning. Det siste, forbindelsen med vedkommende anlegg, må imidlertid etter min mening understrekes, da det er dette som danner så å si rammen for den vurdering hvorpå avgjørelsen av dispensasjonsandragendet må hvile. Jeg henviser til Ragnar Knophs bok « Hensiktens betydning for grensen mellom rett og urett » s. 93, hvor det oppstilles som prinsipp « at all forvaltningsvirksomhet uten hensyn til det forvaltningsorgan som optrer, skal utøves i den ånd og skal følge de formål, som det rettsbud hadde for øie, som hjemler organet dets myndighet ». Dette utelukker visstnok ikke at også hensyn til vedkommendes personlige kvalifikasjoner kan tas i betraktning. Det kan tenkes, at ansøkeren må anses så åpenbart uskikket for en virksomhet som den hvortil han søker dispensasjon eller en bevilling, at en innvilgelse av hans andragende ikke finnes forsvarlig. Men helt forskjellig derfra og uten enhver sammenheng med en dispensasjon som den omhandlede må det sies å være, hvordan ansøkeren står med hensyn til oppfyllelsen av sin kommunale skatteplikt. Til avtvingelsen av denne har lovgivningen anvist vei. Jeg mener derfor med herredsretten at nektelsen som rettsstridig er egnet til å begrunne erstatningsansvar for kommunen.

Kommunen har imidlertid blandt sine ankegrunner mot dommen også anført den, at motparten er tilkjent erstatning « uaktet han ved eget forhold har foranlediget bystyrets avgjørelse og for øvrig ved ikke overfor bystyret å beriktige påstått misforståelse, selv er skyld i at bystyrets beslutning ikke blev en annen », og i kommunens prosedyre er det under den nærmere utvikling herav henvist til § 25 i straffelovens ikrafttredelseslov.

Det er på det rene at foranledningen til nektelsen er noen uttalelser Som H. Franklin Knudsen ved en leilighet, nemlig den 19 april 1934, var kommet med på kemnerkontoret. Disse uttalelser er blitt oppfattet derhen at han ikke vilde betale skatt, sålenge skatteprosenten i Porsgrunn var så høi som tilfellet var, men først når den kom ned i 10 pst. Selv hevder han dette er uriktig, han har kun sagt at han ikke var i stand til å, betale sin skattegjeld på det tidspunkt. Det må også antas at han har nevnt dette, men at hans uttalelser innskrenket sig dertil, kan jeg ikke

Side 308

anta. Presis å fastslå hvordan de falt, lar sig vel ikke gjøre. De herom av vidnene Thomas Olsen og Johannes Hafenbrädl ved bevisoptagelsen avgitte forklaringer gir en utførligere og skarpere gjengivelse av uttalelsene enn den av den førstnevnte av dem avgitte erklæring av 20 juni 1934, som blev referert i bystyret og er sitert i herredsrettens dom, og jeg kan ikke se helt bort fra at disse forklaringer er avgitt nær 31/2 år efter begivenheten. Men så megen vekt finner jeg dog å måtte tillegge dem at jeg må gå ut fra, at Knudsen ved leiligheten ved siden av å uttale at han ikke evnet å betale de skatter han skyldte tillike har uttalt sin misnøie med skatteøret, og av vidnene iallfall er blitt oppfattet så at først, når det kom ned, var han villig til å betale skatt. Noe lignende gir jo også den nevnte erklæring uttrykk for. Også Wrights forklaring viser at Knudsen ikke blot kan ha talt om sin manglende betalingsnevne. Wright har nemlig forklart at under den konferanse som han hadde med Knudsen, uttalte denne at man måtte ha misforstått ham på kemnerkontoret, hvis man hadde oppfattet ham derhen at han ikke vilde betale skatt før Quisling kom til makten. Han hadde sagt at det vilde bli lettere å betale skatt, hvis skatteøret kom ned på et lavere nivå.

Men hvordan enn hans uttalelser har lydt og selv om han skulde være blitt misforstått, er det i hvert fall såvel efter hans egen som Wrights forklaring på det rene at Wright har foreholdt ham at man hadde forstått ham så, at han ikke var villig til å betale skatt, og har opfordret ham til å avgi en skriftlig erklæring til avkreftelse herav, men at han vegret sig derfor. Wright har derhos forklart at han gjorde ham da opmerksom på at det kunde resultere i at hans andragende klev avslått. Dette er ikke benektet, og det fremgår også av Knudsens egen forklaring at han må ha vært klar over at han løp den risiko. Men når så er tilfellet, finner jeg at han ikke bør kunne kreve noen erstatning for at han ikke opnådde den søkte anbefaling av sitt dispensasjonsandragende. Det kunde jo ikke koste ham annet enn i høiden en personlig overvinnelse å avgi en sånn erklæring, og efter den i herredsrettsdommen inneholdte gjengivelse av forklaringene fra fire av de representanter i bystyret som stemte imot anbefaling av andragendet og hvis antall var stort nok til at deres stemmegiving gjorde utslaget, har disse for herredsretten forklart at hadde han erklært sig villig til å betale skatt, vilde de ha stemt for anbefaling. Knudsen har riktignok forklart at han gav Wright i oppdrag å meddele formannskapet muntlig at hans vegring ved å innbetale sin skyldige skatt skyldtes en på det tidspunkt manglende evne. Og i sitt første innlegg under prosedyren har han anført at Wright oplyste bystyret om at han var villig til å betale sin skatt, når han fikk anledning til dette, uten at denne anførsels riktighet er blitt bemerket. Men herpå finner jeg ikke kan legges noen vekt, når hensees til den skrivelse som han den 21 juni 1934, dagen efter konferansen, sendte Wright, og hvori han helt avviser forespørslen om hans skatteforhold som hans dispensasjonsandragende uvedkommende, selv om jeg er enig i det siste. Han kunde ikke da vente, at man i formannskap eller bystyre vilde hefte sig ved hvad Wright måtte komme å opplyse om hans muntlige uttalelser, til ham, og måtte iallfall forutse muligheten av at dertil ikke vilde bli tatt hensyn.

Jeg voterer for kommunens frifinnelse og tilkjennelse av omkostninger for begge retter med tilsammen 700 kroner.

Side 309

I et innlegg under prosedyren har H. Franklin Knudsen angående kontorsjef ved kemnerkontoret i Porsgrunn Thomas Olsens forklaring under bevisoptagelsen skrevet: « Jeg mener derfor at dette vidnes forklaring er uten verdi, da det kun fører bevis for, at hr. Olsen er i kommunens tjeneste og vet hvilke represalier den politiske ledelse av kommunen kan ta mot en « ulydig » funksjonær. » I samme innlegg har han stemplet en anførsel fra motpartens prosessfullmektig som en « frekk påstand ». Jeg finner at han ved begge disse anførsler har forsett sig mot domstolslovens §198, 2. ledd. Særlig finner jeg den første å være et grovt brudd på den sømmelighet i uttrykk under rettergangen som loven ved bestemmelsene i §198 har villet verne om, og anførslene er så meget mer å laste som Knudsen tidligere under saken har vært advaret mot upassende uttalelser eller utilbørlige personlige angrep under henvisning til paragrafen. I henhold til domstollovens §215 har han fått anledning til å uttale sig og har i skrivelse til retten av 22 april d. å. beklaget at han har benyttet uttrykket « frekk ». Dette og at kommunens prosessfullmektig i sitt følgende innlegg har på en måte rettet beskyldningen tilbake mot Knudsen selv ved å skrive: « Jeg overlater trygt til retten å avgjøre hvis påstand her er « frekk », finner jeg å kunne ta i noen betraktning som formildende omstendigheter, forsåvidt denne anførsel angår. Jeg innstiller ham til en bot av 50 kroner, subsidiært 2 dagers fengsel.

Annenvoterende, lagdommer Jynge: Med hensyn til spørsmålet om herredsstyrets nektelse av å anbefale Fr. Knudsens andragende var rettsstridig og i bekreftende fall følgen derav, er jeg enig med herredsretten, og jeg tiltrer helt ut hvad førstvoterende ytterligere har anført derom.

Også med hensyn til spørsmålet om Fr. Knudsen ved sin egen adferd må ha forspilt adgangen til å kreve erstatning hos kommunen, er jeg enig med førstvoterende. Jeg legger da herunder vekten på, at Knudsen ved konferansen med Wright må ha forstått, at andragendet måtte ventes å ville blitt avslått, hvis han ikke i en skriftlig erklæring tilkjennegav, at hans undlatelse av å betale skatt alene skyldtes manglende evne. Når han ikke har vært villig til å avgi en slik erklæring, som ikke pådrog ham noen ny forpliktelse, uaktet han måtte være klar over virkningen, må denne hans optreden opfattes eller i det minste bli å bedømme som om han har foretrukket å kreve erstatning for en eventuell uberettiget bevillingsnektelse fremfor å avgi en lojalitetserklæring. Men jeg antar med førstvoterende at en mann som optrær på den måte må ha forspilt sitt erstatningskrav overensstemmende med prinsippet i §25 i ikrafttredelsesloven av 22 mai 1902.

Tredjevoterende, lagdommer Iversen: Jeg er i det vesentlige og resultatet enig med de tidligere voterende, idet jeg dog på grunn av sakens tvilsomhet finner, at saksomkostningene bør opheves for begge retter.

Med hensyn til de av førstvoterende påtalte uttrykk finner jeg det, særlig under hensyn til at det her gjelder en selvprosederende part, tilstrekkelig, at retten uttaler en misbilligelse.

Sist oppdatert 20. oktober 2005